

Divrej Tora

 <http://twitter.com/DivrejTora>

divrejtora@gmail.com

Godina 9 27. tišrija 5776.
Broj 1 10. listopada 2015.

B''H

Paraša Berešit

U ovom broju :

Rabbi Goldwasser	3
Veoma dobro	5
Kabala	6
Priča o dvije žene	9
Hebrejski detektiv	13
Haftara	15

Priprema i uređuje:
Vatroslav Ivanuša

 petak subota
9.10.2015. 10.10.2015

(Berešit 1,1-6,8)

B-g u šest dana stvara svijet. Prvoga dana on stvara tamu i svjetlost. Drugoga dana On oblikuje nebesa, razdvajajući "gornje vode" od „donjih voda“. Trećega dana On postavlja granice kopnu i moru, te daje nalog drveću i raslinju da iznikne iz zemlje. Četvrtoga dana On postavlja sunce, mjesec i zvijezde da mjere vrijeme i osvjetljavaju zemlju. Ribe, ptice i gmazovi stvoreni su petoga dana; kopnene životinje i ljudsko biće šestoga. B-g prekida s radom na sedmi dan, i posvećuje ga za dan odmora.

B-g oblikuje ljudsko tijelo od zemaljskog praha i udahne mu u nosnice

„živu dušu“. Prvobitno, čovjek je jedna osoba, ali zaključivši da „nije dobro da je čovjek sam“, B-g uzima od čovjeka „stranu“, oblikuje je u ženu, i spaja ih u bračnu vezu.

Adam i Eva su postavljeni u Edenski vrt. Dobili su zapovijed da ne jedu s „drveta poznavanja dobra i zla“. Zmija navede Evu da prekrši zapovijed, a ona podijeli zabranjeni plod sa svojim mužem. Zbog njihova grijeha dolazi zapovijed da će čovjeka zadesiti smrt, tako da će se vratiti u zemlju od koje je stvoren, i da će svaki uspjeh doći jedino kroz naprezanje i teškoće. Čovjek je prognan iz Vrta. ■

Rabbi dr. Abraham J. Twerski:

Rastimo svakoga dana

Berešit

Po onoj moćnoj ruci njegovoj i po svim onim velikim strahovitim djelima koja Mojsije učini pred očima svega Izraela.

(Pnz 34,12) ... U početku stvori B-g nebo i zemlju (Postanak 1,1).

Na Simhas Toru mi dovršavamo čitanje Tore u knjizi Ponovljenog zakona i odmah počinjemo novi ciklus s prvim odjeljkom Postanka. To simbolizira da je Tora poput kruga, bez kraja; njezin se početak i kraj zauvijek prepliću.

Čitajući jedan za dugim zadnji dio i prvi dio Tore mi povezujemo natprirodna čuda koja je Mojsije učinio sa Stvaranjem. Drugim riječima, svrha svih čudesnih događaja u Egiptu i pustinji bila je da Izraelcima naglase da postoji Stvoritelj koji vlada sve-mirom i upravlja njime onako kako želi.

Bez krajnjeg cilja, život je uzaludan, a krajnjeg cilja teško da može biti u svemiru koji je nastao slučajnom interakcijom bezličnih mehaničkih sila. Nadalje, u životu koji je uzaludan ne može biti radost, i doista, ljudi koji smatraju da je život uzaludan skloni su nastojati pobjeći od njega, umjesto da ga žive svom

snagom.

Radost blagdana Sukosa svoj vrhunac dosiže na Simhas Toru, a proslava ovog radosnog dana temelji se na svijesti da su naši životi svrhoviti i smisleni. Mojsijeva učenja i čudesa, koja u nas usađuju vjeru da je B-g stvorio nebo i zemlju, stoga su ključna, ne samo za radost na taj dan, već i za radost tijekom čitave godine.

(Danas ću nastojati shvatiti da ono što daje smisao životu je ono što je svrhovito, i da do koje sam mjere uvjeren da je B-g stvorio svemir, do te mjere mogu postići radost u životu...) ■

Sefer Hamicvot Hakacar

Zapovijedi koje se danas mogu poštivati

kako ih je sakupio Hafec Hajim

Pozitivne zapovijedi

52. Pozitivna je zapovijed dati kohenu prvo od vune

kao što Pismo kaže, *i provinu vune svoje ovce dat ćeš mu (D'varim 18,4)*. Odgovarajuća količina po zakonu učenjaka je jedna šezdesetina; i čovjek ima obavezu prema ovome jedino sa ovcom, a ono što se predaje je [od barem] pet ovaca od kojih vuna po težini ne iznosi manje od dvanaest s'la'im, tako da njihova ukupna težina bude od šezdeset s'la'im.

Ovo je na snazi do iste mjere kao i "darovi", kao što smo naveli ranije, u zapovijedi §51.

Negativne zapovijedi

170. Negativna je zapovijed ne počiniti čin ova (neke vrste medija)

jer Pismo kaže, *ne obraćajte se ovot (medijima); (Va-jikra 19,31)*. Ov je onaj koji čini neke postupke sve dok onaj koji ga je to zatražio ne začuje kao da s njim razgovara

netko iz podzemlja; isto tako i onaj koji uzme lubanju mrtvacu i preklinje je sve dok se ne začuje glas iz njegova pazuha i odgovori mu. Oboje, osoba koja to traži i onaj kojeg se konzultira krše ovo [zabranu].

Ovo je na snazi na svakom mjestu i u svako doba, kako za muškaraca tako i za ženu .

171. Negativna je zapovijed ne učiniti čin jid'oni (neku vrstu magije)

jer Pismo kaže, *ne nemoj se obraćati... i jid'onim (čarobnjacima) (Vajikra 19,31)*. Jid'oni je onaj koji u svoja usta stavi kost ptice čije je ime jido'a, pa za nju spali tamjan i učini druge stvari sve dok joj ne otpadnu krila i proročki progovori o budućim događajima. Oboje, osoba koja to traži i onaj kojeg se konzultira krše ovu [zabranu].

Ovo je na snazi na svakom mjestu i u svako doba, kako za muškaraca tako i za ženu . ■

Rabbi Dovid Goldwasser:

Olam haba

“Hašem je blagoslovio sedmi dan i posvetio ga...” (Berešit 2,3)

R. Aharon iz Karlina kaže da je šabos poseban dar od Hašema koji nam je dan kako bismo u njemu svakoga tjedna mogli uživati s ljubavlju i divljenjem.

Naši mudraci nam kažu (*Berachos 57b*) da je šabos jedna šezdesetina od *‘olama haba’*; njegova je namjena da bude “okus” svijeta koji dolazi.

Na dan šabosa moguće se podići do iznimno visoke duhovne razine. Ipak, u *‘zemiros’* na šabos pjevamo da je to dan “veselja u izabranoj hrani, debelim puricama, prepelicama i ribi...”

“Kodeks Židovskih zkona” (poglavlje 250) objašnjava da bi osoba svoju radost trebala uvećati mesom, vinom i delicijama. To je dan odmora i fizičkog užitka za Židovski narod.

Reš Lakiš kaže (*Beica 16a*) da nam Hašem na *Erev šabos* daje *‘nešama jesera’* (dodatnu dušu), a na *Moce šabos* je uzima od nas, kao što je rečeno (*Šemot 31,17*), “...sedmoga dana On je počinio i bio je okrepljen.” Raši objašnjava da *‘nešama jesera’* omogućava čovjeku odmor i užitak te on tada može sudjelovati u hrani i piću s većom željom.

Naizgled postoji proturječje između duhovnosti i *micve* o *‘oneg šabosu’*, koja uključuje uživanje u hrani i sličnim zadovoljstvima.

Veliki *cadik* R. Levi Yitzhak iz Berdičeva objašnjava da Hašem želi svom narodu dati priliku da iskusi zadovoljstvo svijeta koji dolazi. No, nama je pomalo teško shvatiti srž toga budući da u *‘olam haba’* nema materijalnih zadovoljstava. Ipak, držanjem šabosa prema Hašemovim propisima, daje nam se prilika da “okusimo” svijet koji dolazi.

Baal Šem Tov nam pomaže razumjeti ovaj koncept pomoću jedne usporedbe.

Mladi kraljević, naviknut na otmjenu život, bio je zarobljen i odveden u daleko selo gdje žive neotesani i nekulturni zemljoradnici. Kraljević se susreo s mnogim teškoćama i nedaćama te je, kako su godine prolazile, izgubio svaku nadu da će se ikada vratiti u očevu palaču. Jednoga je dana primio pismo od svog oca, kralja, u kojem mu je napisao kako je konačno, nakon godina pokušaja i nastojanja, uspio u tome da oslobodi svog sina. U roku nekoliko tjedana, obećao je kralj, kraljević će se vratiti kući.

Kraljević je bio preplavljen radošću da je htio je pjevati i plesati uli-

cama. Ipak, budući da zemljoradnici nikad ne bi mogli shvatiti njegovu veliku radost, odlučio je da dobre vijesti neće podijeliti s njima.

Umjesto toga, sve je stanovnike sela pozvao na proslavu s hranom i vinom.

Sudionici proslave – seljani i kraljević – bili su sretni svatko iz svog razloga. Seljani su uživali u prepustanju objedu dok je kraljević bio radostan zbog saznanja o svom skorom povratku kući.

Slično tome, kada nastupi šabos, duša osjeća uzvišenu razinu radosti – okus svijeta koji dolazi. Osjeća bžansku prisutnost i snažnu želju da se približi Hašemu. Duša želi pjevati i plesati. No, tijelo ne može shvatiti ono što dolazi s drugog svijeta jer ono prepoznaje samo materijalne užitke. Iz tog nam razloga Tora zapovijeda da uživamo u fizičkim zadovoljstvima hrane, vina i odmora kako bi se tijelo moglo radovati zajedno s dušom. *‘Nešama jesera’* je kraljevo pismo; jednostavni seljani predstavljaju tijelo. Svaki pojedinac sudjeluje u zadovoljstvima šabosa

nastavak na strani 4

(nastavak s 3. strane) **Rabbi David Goldwasser: Olam haba**

na svojoj razini (*madrego*). Za neke, hrana i piće postaju razlog zbog kojeg cijene duhovni vid šabosa, dok je drugima njihovo duhovno zadovoljstvo poboljšano tim materijalnim užitkom.

R. Šlomo iz Karlina zaključuje da je svatko sposoban postići iskustvo 'olama haba'.

No, ističe da to ovisi o prepoznavanju i svijesti svetosti šabosa koju pojedinac posjeduje.

Onaj tko postigne uzvišenu razinu užitka šabosa, bit će okrunjen svjetlom 'Šehine' u svijetu koji dolazi.

Onaj tko propusti užitak šabosa u ovom svijetu, imat će, nažalost, isto iskustvo i u 'olam haba'.

R. Elimeleh iz Liženska jednom je svojim učenicima omogućio da iskuse kako prosječan Židov odaje počast šabosu. Kada su stigli na odredište u petak ujutro, učenici su bili iznenađeni jer je dotični Židov prodavao pića u gostionici. Oko podneva, primijetili su da Židov prestaje prodavati pića, odijeva svoju

odjeću namijenjenu za šabos, te postaje posve druga osoba. Iščekivao je šabos sa istinskom radošću. Kako se sunce primicalo zapadu, njegovo je ushićenje raslo. Poput 'cadika', njegovo je lice sjalo zadovoljstvom.

Začuđeni, učenici po povratku su upitali svog Rabija, kako je moguće da je taj Židov uspio postići toliko visoku razinu duhovnosti. R. Elimeleh im je odgovorio sljedeće:

Jednom je taj *jid* stigao u Černovic na *Erev šabos* zbog tržnice koja se otvarala u nedjelju ujutro.

Sa sobom je ponio novac kako bi kupio stoku te ga je zbog sigurnosti, prije šabosa, pohranio kod R. Chaima koji je bio gradski rabin.

Na *Moce šabos*, kada se Židov vratio po svoj novac, novca nigdje nije bilo. Duboko potresen i uzrujan,

R. Chaim se srušio u nesvijest. Kada se povratio svijesti, ponovno je pretražio čitavu kuću, no novac nije uspio pronaći. Bio je toliko ožalošćen da se onesvijestio i po drugi puta. Obitelj ga je pokušala ponovo

osvijestiti, no bezuspješno. Tek kada je taj *jid* prišao R. Chaimu i na uho mu prišapnuo da se odriče potraživanja tog novca, on se ponovno osvijestio.

Prije no što je napustio Černovic, *jid* se vratio do R. Chaima kako bi ponovio svoju odluku o odricanju od potraživanja tog izgubljenog novca. R. Chaim je bio dirnut velikodušnošću i iskrenošću tog Židova te ga je stoga blagoslovio blagoslovom koji kaže da će taj Židov od tog dana nadalje biti nagrađen iskustvom istinskog zadovoljstva šabosa. Iz tog je razloga, zaključio je R. Elimeleh, taj Židov bio u stanju iskusiti istinsku suštinu šabosa i 'olam haba'. ■

Prevela Anja Grabar

Rabbi Shaul Rosenblatt: Veoma dobro

Ovaj odlomak govori o šest dana stvaranja, Edenskom vrtu, prvoj pogrešci čovječanstva, posljedicama i izgonu, Kainu & Abelu, deset naraštaja do Noaha, uvodu u Potop & odluci o uništenju čovječanstva.

Svakog dana stvaranja, B-g je pogledao ono što je stvorio i rekao da je "dobro".

Šestog je dana pogledao svijet i rekao da je "veoma dobro".

Što je, to pitaju mudraci, bilo "veoma dobro" u šestom danu stvaranja?

Njihov je odgovor da je tog dana B-g stvorio smrt, a smrt je veoma dobra.

Može li biti da je smrt, u Židov-

skom razmišljanju, jedini produkt stvaranja koji B-g smatra veoma dobrim?!

Na prvi pogled, to je veoma neobičan koncept, no kada malo razmislite o tome, ima mnogo smisla. Svi znamo da ćemo, ako imamo ispit za tri mjeseca, najviše učiti u posljednjem mjesecu, tjednu i danima prije ispita. Zašto se mučiti tri mjeseca prije kad ima još toliko vremena? Tek kada se ispit veoma približi, odjednom osjećamo pritisak da moramo ostvariti to postignuće.

Potpuno je jednako i u životu. Ako bismo živjeli zauvijek, zašto bismo se trudili sutra ustati iz kreveta? Zašto sada izgubiti nekoliko grama više; možemo ih izgubiti u sljedećih deset tisuća godina! Kada bi život bio vječan, ne bismo imali motivacije nizašto.

Činjenica da imamo rok, znači da smo svjesni da se moramo pozabaviti stvarima u životu. Naravno, i dalje možemo ignorirati rok, sve dok nije prekasno, no on nas bez obzira na to može motivirati ako mu to dopustimo. Sve to zato što je život kratak i moramo iskoristiti svaki njegov trenutak.

Smrt je veoma dobra jer, bez nje, život ne bi bio vrijedan življenja.

Prevela Anja Grabar ■

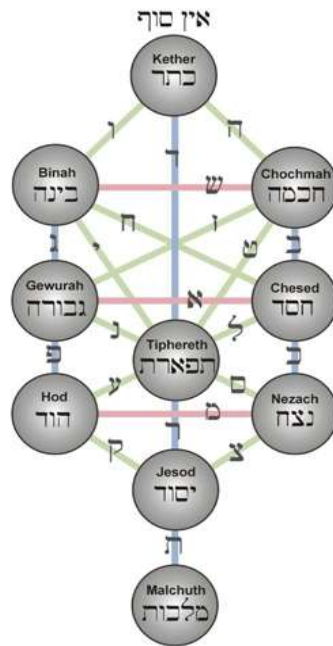
Rabbi Shaul Youdkovitch, Live Kabbalah:

TJEDNI ZOHAR: BEREŠIT

Mnogo je stranica napisano u Zoharu o *parašat Berešit* i riječi "Berešit", ili Postanak, U početku, što nas uči o važnosti ove *paraše* i mnogih skrivenih tajni koje se u njoj nalaze.

Ono glavno što možemo vidjeti je razlika između svijeta iluzije kojeg doživljavamo sa svojih pet osjetila, i svijeta istine Gornjih svjetova. Stvarnost koju percipiramo svojim osjetilima u svijetu iluzije tek je nagovještaj, sjena značajnijih događaja u svijetu istine. Konkretno značenje ovoga je da ne smijemo držati stvarnim ono što vidimo i čujemo.

Nakon prvog čitanja *paraše* učinit će nam se da postoji mnogo pitanja koja izazivaju špekulacije. *Paraša* otpočinje opisom stvaranja svijeta, i to od prvog dana "B-g je stvorio nebesa i zemlju ... I reče B-g: neka bude svjetlost i bi svjetlost ... i prozva B-g svjetlo danom a tamu je nazvao noći ...". A ipak, dalje u priči se kaže da su nebeska tijela koja svijetle stvorena četvrtog dana, kako bi se "odvojilo

dan od noći". Kako onda može biti da su dan i noć stvoreni prvoga dana, ako ih se moglo razdvojiti odvojiti pomoću svijetlećih tijela koja su stvorena četvrtog dana?

Još jedan paradoks nalazimo u stvaranju trećega dana - "niknu iz zemlje trava, bilje koje donosi sjeme po svojim vrstama" i "stablo što nosi plodove sa sjemenom po svojim vrstama". A onda u 2. poglavlju, po završetku priče o stvaranju, bude zapisano "... nijednog stabla poljskog još nije bilo na zemlji, niti je je bilje poljsko još raslo, jer Vječni B-g još nije doveo kišu na zemlju, i nije bilo čovjeka da obrađuje zemlju."

Postoji filozofsko propitivanje koje nam može pomoći u rješavanju ovih suprotnosti, koje postavlja pitanje da li drvo koje se sruši u šumi, a nema nikoga u blizini, proizvodi zvuk. Razmatranje o ovom pitanju

u suvremenoj fizici nudi odgovor da stablo ne proizvodi zvuk. Na sličan način, prije nego što je bilo nekoga tko će identificirati i imenovati predmete kod stvaranja, oni nisu postojali; nisu postojale ni žive i nežive tvari, niti dimenzija vremena.

B-g je stvorio čovjeka dajući mu ulogu da daje imena stvorenome. Mi imamo sposobnost da odredimo što se događa u našoj stvarnosti, a naša stvarnost je uvijek subjektivna. U priči o Adamu i Evi i Drvetu znanja, Adamov je grijeh bio to što je rekao B-gu "... Žena koju si dao da bude sa mnom, ona mi dade s drveta; pa sam jeo". Adam okrivljuje B-ga, umjesto da preuzme odgovornost za svoje postupke. Okrivljavajući druge, ili Stvoritelja, mi zapravo osporavamo svoju svrhu u životu – sebe kao stvoritelja. Mi tada prestajemo biti na Njegovu sliku, i prebacujemo odgovornost za svoju bol i patnju na druge. Isto tako, u priči o Kajinu i Abelu, pisano je: "I Vječni je uvažio Abela i njegovu žrtvu, ali Kajina i njegovu žrtvu nije uvažio. I to ozlovoljilo Kajina, i lice mu se namrgodi ". I ovdje nas tekst uči da oslanjajući se na druge u prilog vlastite sreće, mi se odričemo svoje moći, i više nismo stvaratelji. U Knjizi Postanka, U početku, imamo priliku da počnemo iznova ispunjavanjem svoje svrhe da budemo stvaratelji; mi smo producent i režiser, urednik i kritičar filma o našem životu. ■

Rabbi Borel Wein:

Povratak šabatu

Tijekom ovog razdoblja promišljanja, postoji jedna tema koja se, po mom mišljenju, ističe. A to je tema štovanja šabata u Židovskom svijetu. Rabini Talmuda šabat su stavili na čelo svih zapovijedi, i zapravo kao magnet Židovskog identiteta. Svetkovanje šabata sa sobom je donijelo međusobno povjerenja i suradnju u svim društvenim i vjerskim stvarima u Židovskom životu.

Tijekom posljednja dva stoljeća Židovske povijesti, prvo u istočnoj Europi, a potom u SAD-u i Zapadnoj Europi, šabat je skliznuo daleko van domašaja milijuna Židova. Bilo je mnogo razloga za tu pojavu - financijskih, promjena mjesta imigracije i nove zemlje prebivališta, neupućenost u Židovsku povijest, privlačnost militantno sekularnog društva koje je navodno bilo val sutrašnjice, itd.

No, u konačnici je odsustvo šabata neumoljivo vodilo u asimilaciju, miješane brakove i gubitak Židovskog identiteta, samopoštovanja i obiteljske strukture. Subota je postala utozak za većinu američkih i zapadnoeuropskih Židova. Umjesto da bude dan odmora, obiteljskih veza, te fizičke, mentalne i duhovne obnove, ona je postala dan za kupnju i vozi-

kanje automobilom. Šabat je u potpunosti iščezao iz života i planova većine američkih Židova.

Velike sinagoge, posebice neortodoksne, ostale su je uglavnom prazne na šabat jer su Židovi radije igrali golf nego se posvećivali molitvi i učenju. Čak i očajnička mjera službenog dopuštanja Židovima da dođu automobilom u sinagogu na šabat nije uspjela spasiti sinagogu i svakako je pridonijela mrtvački zvonima za šabat. Nestanak šabata, kao onog jednog obilježja Židovskog društva koje ga najviše ujedinjuje, imao je za posljedicu slomljenu, zbunjenu i duhovno praznu Židovsku zajednicu.

U Izraelu, iako štovanje šabata svakako nije sveopće, šabat se priznaje. Subota je službeni dan odmora u zemlji, većina poduzeća ne radi na taj dan, a obiteljska večera u petak navečer ostaje običaj ugrađen u izraelski način života. Zamjetan povratak poštivanju Židovstva i židovskih vrijednosti u životu Izraelaca dogodio se tijekom posljednjih nekoliko desetljeća. Trend povratka tradiciji primjećuje se gotovo svu-

gdje u zemlji.

Postoje razni razlozi za ovu promjenu u ponašanju, ali jedna od glavnih pokretačkih sila ovog trenda u društvu je spoznaja da ono mora imati jednu ujedinjuću osnovu koja će ih držati zajedno kako bi Izrael preživio i nastavio napredovati. Tijekom cijele židovske povijesti, šabat je služio kao taj ujedinitelj Židovskog društva. Kao što često citirani aforizam kaže: "Više nego što su Židovi održali šabat, šabat je održao i sačuvao Židove."

Raštrkani diljem svijeta, predmet predrasuda i progona, sveopće poštivanje šabata ujedinilo je Židove diljem svijeta i dalo im tjelesnu i duhovnu snagu da opstanu i prevladaju. Ovdje u Izraelu, to shvaćanje o snazi šabata i njegovoj vrijednosti za zaštitu i promicanje poruke pozitivnog judaizma i boljeg svijeta potaklo je probuđenje. Sve više Izraelaca drže šabat i stavljaju ga kao sastavni dio opće židovskog društva ovdje. Pred nama je još uvijek dug put do toga da šabat zadobije svoje pravo mjesto časti i štovanja, ali trend prema tome je jasan i nedvojbjen.

Prošle je godine, na inicijativu glavnog rabina Warrena Goldsteina, južnoafričko Židovstvo proslavilo i odalo počast šabatu koji je obuhvatio sve Židove Južnoafričke republike. Iskustvo je bilo uistinu uzbudljivo. Rasplamsalo je dugo uspavanu iskru Židovskog pamćenja, tradicije i duhovnosti kod više de-

nastavak na strani 8

(nastavak s 7. strane) **Rabbi Borel Weim: Povratak šabatu**

setaka tisuća Židova. Pružilo im je osjećaj zajedništva i pripadnosti. Obnavljanje šabata u njihovom životu – makar to bilo i samo jednog šabata - poslužilo je za obnavljanje privrženosti Židovskom identitetu i zajednici.

Ovaj južnoafrički projekt šabata sada se replicira u mnogim zajednicama diljem SAD-a, zapadne i istočne Europe, pa čak i ovdje u Izraelu. Svi Židovi na ovaj ili onaj način trebaju sudjelovati u ovom plemenitom i povijesnom poduhvatu. Domaćini i gosti, Židovi iz svih sfera života i različitih sustava

vrijednosti, imaju priliku da se ud-

ruže u ujedinjenju Židovskog naroda. To je prilika da se donose prijeko potreban mir, nada, optimizam, osjećaj za povijest, tradiciju i povezivanja unutar obitelji našoj generaciji - generaciji kojoj je toliko potreban blagoslov na redovnoj osnovi.

Šabat se u židovskoj tradiciji smatra darom Izraelu od samog B-ga, da tako kažem, a kroz Izrael svijetu u cjelini. Naš naj-eći uspjeh u ovoj nadolazećoj novoj godini dobrote i blagoslova bit će jsčanje privrženosti šabatu među svim Židovima.

Šabat Šalom ■

Rabbi Eli J. Mansour:

Važnost učenja Tore na šabat

The Rabbi Jacob S. Kassir Memorial Halacha Series

Tur (Rabbenu Yaakov Ben Asher, 1269 - 1343) navodi midraš koji kaže da kada su *Bene Jisrael* ušli u zemlju Izraelovu nakon što su 40 godina čudom živjeli i preživljavali u pustinji, Tora je stala pred B-ga i požalila se. Ona je rekla da je jednom kada se *Bene Jisrael* počnu baviti radom na zemlji, biti će prezaposleni svojim poljima i drugim zanimanjima da bi vrijeme provodili u učenju Tore. Hašem odgovorio da je zbog toga *Bene Jisrael* dao *micvu* šabata, tako da će imati priliku da jedan dan u tjednu provedu baveći se učenjem Tore. Midraš isto tako kaže na početku paraše Vajakhel da je

Moše okupio ljude i naložio im da se svakog tjedna na šabat trebaju okupiti da uče Toru, i time će se smatrati da su proglasili B-žju vlast nad svijetom.

Šabat je trebao biti dan učenja Tore. Na šabat poslijepodne, nakon što je osoba molila, jela i malo se odmorila, treba se vratiti u sinagogu na predavanja iz Tore prije Minhe. U stvari, halaha strogo zabranjuje organiziranje bilo kakvih događanja na šabat poslijepodne koje će navesti ljude da propustite svoje predavanje iz Tore. Rabini upozoravaju da propuštanje šiura učenja Tore na šabat za posljedicu ima gubitak novca. To se odnosi na bilo kakve događaja, a posebno na nesvrsis-

hodne, neproduktivne aktivnosti. Svatko se mora pobrinuti da sudjeluje u šiuru iz Tore na Šabat i u to vrijeme si ne isplanirati druge aktivnosti. Ako se predavanje iz Tore odulji, a čovjek se plaši da bi mogao propustiti Se'uda šelišit, onda on može otići ranije. U ostalim slučajevima, međutim, on bi se trebao pobrinuti da ne propusti tjedni šiur na šabat. ■

Rabbi Vissocher Frand:

Prča o dvije žene

Tora kaže: "I Lemeh uze za sebe dvije žene (*Vajikah lo Lemeh štej našim*) ime jednoj bilo je Ada, a ime drugoj bilo je Cila" [*Berešis 4,19*]. Riječ "lo" (za sebe) u ovom se *pasuku* čini suvišnom. Vidio sam ovo pitanje postavljeno u Sefer Pri Dovid, rabina Dovida Friedmana iz Montreala. On sugerira sljedeći pristup: Raši komentare da je običaj pretopotnog naraštaja bio da se ima dvije žene - jedna je bila određena kao supruga koja će ostati trudna i s kojom će se podizati obitelj, a druga je bila rezervirana za nepronatalitetna spolna zadovoljstva. Raši dalje tumači kako je žena koja je bila odvojena za fizičko zadovoljenje dobila neki napitak od kojeg je ostala sterilna. Bila je podvrgnuta dijeli i dotjeravanju kako bi ostala mlada i lijepa. Druga je bila zanemarena. To je praksa koju je sam Lemeh prihvatio i zbog toga *pasuk* kaže "Lemeh uze za sebe" - ističući tu tendenciju da zadovolji svoje vlastite potrebe za fizičkim zadovoljenjem.

Ovo je blisko sličnom razumijevanjem *pasuka* u *Ki Sece* kojim započinju zakoni o razvodu: "Kad čovjek uzme ženu i ima odnose s njom (*ki jikah iš iša u'ba-a-la*) ... [*Devorim 24,1*]" Ovo je vrlo otvoren način govora! Pouka koju možemo naučiti iz načina na koji Tora ovo piše je to da kada čovjek oženi jednu ženu i prva mu je pomisao na fizičke odnose, to ne sluti na dobro

za njihov brak, i lako možemo razumjeti zašto će takav brak završiti razvodom. Kada osoba uđe u brak razmišljajući samo o sebi i svojim tjelesnim potrebama, takvom braku nije suđeno da potraje.

Lemehova žena za natalitet, Ada, imala je dva sina. Prvi se zvao Javal. On je ustanovio zanimanje uzgoja stoke. On je zapravo bio uzgajivač stoke na veliko. Ime njegovog brata bilo je Juval. On je izumio muzičke instrumente. Oboje Adine djece imali su časne profesije - jedan je bio

pastir, a drugi je proizvodio instrumente. Ispostavilo se da je i druga žena, Cila, također dobila sina. On je dobio ime Tuval Kajin. On se upustio u posao s oružjem. Zapravo, on je bio prvi proizvođač oružja. Njegovo ime pokazuje da je on želio poboljšati Kajinov posao. Kajin je bio prvi ubojica. Tuval Kajin je htio poboljšati Kajinov posao pa je proizvodio oružje kako bi ubojstvo bilo lakše i učinkovitije!

Kli Yakar daje komentar da su Adina djeca imala časne profesije,

nastavak na strani 10

(nastavak sa 9. strane) **Rabbi Vissocher Frand: Priča o dvije žene**

zbog toga što je njezin brak bio zasnovan sa plemenitom svrhom – rađanjem djece. S druge strane se potomak Cile, koju je Lemeh oženio iz sebičnijih, manje plemenitih, pobuda, počeo baviti zanimanjem koje je donijelo više boli i patnje na svijet.

Neizbježan šok od smrti

Nakon što je Adam jeo s Drveta znanja, Vječni mu je rekao da će se "vratiti u zemlju". Drugim riječima, sada kada je prekršio zapovijed Vječnoga, bit će smrtnik i na kraju će umrijeti. Unatoč tome što smo svi mi svjesni onog neizbježnog u životu, da ćemo umrijeti, kada netko umre opća je reakcija šok. Ljudi stare, postaju nemoćni, razbole se. Ali kada se desi trenutak smrti, to je

uvijek šok. Zašto je to tako?

Ramban u svojoj Toras HaAdam iznosi duboku ideju. Isprva, kada je Adam bio stvoren, on je bio stvoren takav da je trebao živjeti zauvijek. Njegova je osobnost obuhvaćala sva ljudska bića koja će se roditi na ovom svijetu. Dio svakog ljudskog bića koje je danas na svijetu ostatak je tog prvog čovjeka kojega je B-g stvorio. Stoga, dio nas - duboko u nutrini naše psihe - ima pristup: "Ja ću živjeti zauvijek." I zato, kada osoba umre, koliko god to bilo neizbježno, dolazi do šoka i iznenađenja. Ovaj je fenomen proturječan onom dijelu svake ljudske osobe koji misli "Ja ću živjeti zauvijek" na osnovu toga kako je Adam izvorno bio stvoren. ■

Rabbi Eli J. Mansour:

Bez Tore nema svijeta

Prvi *pasuk* Tore nam govori da je B-g stvorio nebo i zemlju "*Berešit*", što se uobičajeno smatra da znači "u početku". Međutim, Raši komentira da slovo "*bet*" ponekad može značiti "zbog" ili "radi". Riječ "*Berešit*" se stoga može čitati kao da znači, "zbog *Rešita*." Raši nastavlja objašnjavati da se pojam "*Rešit*" može odnositi ili na *Am Jisrael* ili na Toru. I tako nam je odmah na samom početku rečeno da je svijet stvoren radi proučavanja Tore. Zemlja postoji da bi se omogućilo proučavanje B-žje mudrosti, pa tako, teoretski govoreći, kada bi širom svijeta nestalo učenja Tore, svijet bi prestao postojati. Iz toga dalje slijedi da svojim proučavanje Tore, mi pomazemo daljnje postojanje svijeta i sigurnost njegovog stalnog opstanka.

Raši se na ovu temu vraća kasnije u *paraši*, pred kraj priče o stvaranju. Nakon opisa događaja prvog dana stvaranja, Tora zaključuje odlomak govoreći: "Bila je večer i bilo je jutro prvog dana." Nakon događaja drugog dana, Tora zaključuje: "Bila je večer i bilo je jutro drugog dana," i onda opet tako nakon svakog od slijedećih dana stvaranja. Raši primjećuje da nakon šestog i posljednjeg dana stvaranja, umjesto da zaključi s izrazom "*jom šiši*" ("šesti dan"), Tora umjesto toga piše "*jom ha'šiši*," dodajući naizgled suvišno slovo "*he*", što znači "taj, konkretan".

Raši objašnjava da riječ "*ha'šiši*" treba shvatiti kao da se odnosi na "šesti dan", šesti dan mjesec sivana, kada smo primili Toru na Sinaju. Tora aludira da iako se čini da je proces stvaranja završio nakon šestog dana stvaranja, to nije tako. Stvaranje je dovršeno samo nekih 2500 godina kasnije, kada su *Bene Jisrael* stajali na gori Sinaj i primali Toru. Čak i nakon što je svijet prirode bio završen, tek pošto je Tora bila dana ostvarila se svrha stvaranja i stoga se tada moglo reći da je svijet dovršen.

To također objašnjava poznato zapažanje u Talmudu da kada su *Bene Jisrael* stajali u podnožju gore Sinaj, B-g je podigao planinu iznad

njihovih glava i rekao da ako ne prihvate Toru, "Vaš grob će biti tamo." Da *Bene Jisrael* nisu prihvatili Toru svijet, jednostavno, ne bi više postojao. Budući da je cijela svrha stvaranja za nas bila da se držimo Tore, svijet ne bi imao nikakve svrhe, da su *Bene Jisrael* izabrali da je ne prihvate.

Međutim, postavlja se pitanje zašto je B-g čekao gotovo 2500 godina prije nego li je dao Toru? Ako je Tora svrha stvaranja, zašto On čovječanstvu nije dao Toru odmah u trenutku stvaranja?

Kao što svi znamo nije se lako pridržavati Tore. Čak i danas, kada mnoge od zapovijedi Tore nisu pri-

nastavak na strani 12

(nastavak s 11. strane) **Rabbi Eli J. Mansour: Bez Tore nema svijeta**

mjenjive zbog toga što nema *Bet Hamikdaša*, pravilno ispunjavanje obveza Tore ogromna je odgovornost. To je odgovornost koju rado prihvaćamo, no nitko ne može negirati da je to težak izazov. S obzirom na poteškoće vezane uz proučavanje i pridržavanja odredbi Tore, moralo se položiti temelj prije nego li je Tora mogla biti dana. Životi naših pravednih predaka, praotaca i pramajki, te Jakovljevih dvanaest sinova, pružili su "infrastrukture" koja nam je potrebna za pravilno održavanje Tore. Na primjer. Abraham Abinu u naš je narod uzidao prirodnu osjetljivost prema *hesedu* i nesebičnoj, neupitnoj odanosti B-gu. Jichak je u nas usadio pojam žrtvovanja. Rahel i Lea, koje su ostale pravedne unatoč tome što su odgajane u Lavanovom domu, ostavile su nam u naslijeđe sposobnost da ostanemo čvrsto opredijeljeni čak i kada se suočavamo s negativnim

utjecajima. Ove velike ličnosti izgradile su nam nužni oslonac za držanje Tore i življenje života istinske vjerske predanosti.

Doista, iako je u našoj povijesti bilo perioda kada naš narod nije ispunjavao svoje obveze, i njegova predanost B-gu se kolebala, iskra koju su zapalili naši pravedni preci ostala je. Čvrsti temelj koji su nam oni postavili ostao je postojan i biti će zauvijek sačuvan čvrst i neoštećen. Ovaj fenomen vidimo čak i u naše vrijeme. Mnogi od naših roditelja ili baka i djedova, koji su odrasli u vrijeme ranih godina ortodoksne Židovske zajednice u Americi, bili su prisiljeni pohađati javne škole. Izvana se činilo da Židovska tradicija u tim okolnostima neće opstati, da će Židovski školarci tog vremena odrasti tako da se ne razlikuju od svojih nežidovskih susjeda. Pa ipak, pogledajte, njihovi unuci i praunuci danas pohađaju fanta-

stične *ješivot* i dobivaju temeljito i sveobuhvatno obrazovanje iz Tore. Ovo preživljavanje privrženosti Tori usprkos svim silama funkcija je i svjedočanstvo temelja kojeg su izgradili naši pravedni preci. B-g je čekao prije nego li nam je dao Toru kako bi osigurao da se taj temelj dovrši, osiguravajući tako opstanak Tore čak i usred prevrata i nemira koje smo trebali pretrpjeti kroz stoljeća.

Gradeći dalje na tom temelju, naš je posao nastaviti održavati svijet našom nepokolebljivom predanošću u odgajanju u Tori i učenju Tore. Bez toga, nema Židovskog naroda, i nema svijeta. Ovo je naša dužnost, odgovornost koju smo dobili na samom početku Tore, koju uči "*Berešit*" - da je sama svrha stvaranja svijeta to da se bavimo proučavanjem Tore. ■

Prevela Tamar Buchwald

David Curwin: Balashon, detektiv za hebrejski jezik

Iš i Iša

Prve riječi Tora citiraju Adama kako kaže odmah nakon što je bila stvorena njegova žena. On joj daje ime, ali također spominje vezu između njegovog i njezinog imena:

לזאת יקרא אשה, כי מאיש לקחה-
זאת; ויאמר, האדם, זאת הפעם עצם
מעצמי, ובשר מבשרי

Onda čovjek reče: "Ova je napokon kost od mojih kostiju i tijelo od mog tijela. Ova će se zvati žena (*iša*) jer od čovjeka (*iš*) je uzeta". (Berešit 2,23)

Kao što ste i mogli očekivati, jako mi se sviđa ideja da prva zabilježena ljudska rečenica uključuju etimologiju! Ibn Ezra kaže da su riječi *iš* וַיִּשְׂא *iša* אִשָּׁה povezane, a Raši ide čak i dalje od toga. Na temelju midraša u Berešit Raba (18,4), on kaže da iz ovog retka doznajemo da je svijet stvoren na hebrejskom!

Međutim, u ovome što smo do sada rekli ima i nekoliko problema. Prije svega, gotovo svi suvremeni lingvisti kažu da *iš* i *iša* nisu povezani. *Iš* dolazi od korijena אוש što znači snaga (srodni korijen אשש znači "ojačati"), dok *iša* dolazi od korijena אשט što znači slab. (Uobičajena množina od oboje - *anašim* - נשים "muškarci" i *našim* - נשים "žene" također potječe od אשט. Izuzet činjenice da ih Tora navodi zajedno, čini se teško za povjerovati da one ne dolaze od istog korijena. Slovo *he* u mnogim riječima nalazimo kao dodani sufiks za ženski rod. Zašto ne bismo i ovdje prihvatiti ono što se čini očitom etimologijom?

Pa, prije svega, trebamo biti oprezniji s "očiglednom" etimologijom. Više puta sam upozoravao na opasnost pretpostavljanja da riječi koje u engleskom i hebrejskom slično zvuče imaju povezano značenje. No, jednako moramo biti oprezniji i kada se radi o riječima u istom jeziku. Moj prijatelj Mike Gerver ima popis lažnih srodnih riječi na engleskom jeziku, za parove riječi za koje bi većina ljudi teško povjerovala da nisu od istog korijena. Ja bih na ovaj popis dodao jedna par riječi koji je

Balashon - Hebrew Language Detective

vrlo važan za našu temu: *male* i *female* (muško i žensko)!

Drugo, važno je primijetiti da žena ovdje prima ime. Mnogo puta se susrećemo s time da se etimologija danih imena u Tori ne podudara točno s jezičnom etimologijom. Na primjer, Tora povezuje ime Noah נח s korijenom נחם iako oni nisu povezani.

No, možda je najznačajnije da ovdje postoji i gramatički problem. Riječ *iša* ima *dageš* u slovu *šin*. Ibn Ezra kaže da je to stoga da bi se razlikovalo od homonima *iša* - "njen suprug". Suvremeni lingvisti su, međutim, pokazali da ovaj *dageš* nastaje zbog pojave "ispuštenog *nun*" (ima niz primjera za to). Osim toga, *šin* u *iš* i *šin* u *iša* zapravo nisu srodna slova. Horowitz piše (str 107):

Koliko god se to čudno i nevjerojatno činilo, riječ אשה nema apsolutno nikakve veze s riječju איש. U prvom redu kod אשה imamo ispušteni *nun*; riječ zapravo glasi אנשה (*inša*). Množina נשים nam to donekle nagoviještava No ono što je uistinu važno je činjenica da je ovaj *šin* od אשה zapravo *tav*. U aramejskom riječ za žene je אתא ili češće אתא.

Klein ističe da aramejski oblik אנתא, kao i arapski انثاء pokazuju ispušteni *nun*, te *tav* na mjestu *šina*.

Niz suvremenih Židovskih komentara bavi se očitim neslaganjem između ovog retka u Berešit i općeprihvaćene etimologije. Sarna piše u JPS-ovom prijevodu Postanka:

Hebrejski 'iša ...'iš, iako zapravo proizlazi iz različitih i nepovezanih korijena, ovdje su povezani kroz narodsku etimologiju temelju sličnosti samoglasnika.

Kil u Daat Mikra u fusnoti (bez da se pravda) piše da je *iš* od אוש, a *iša* od אשש, dok množina za obje riječi

dolazi od אנש. Cassuto daje sličan komentar, no kaže da *iša* dolazi od korijena אנש / אנת kao što smo ranije spomenuli.

Vjerojatno najstariji "suvremeni" komentator da kojeg sam uspio doći, a koji se bavio ovim pitanjem je Shadal. On je napisao:

Mojsije ove riječi zabilježio onako kako su se izgovarale u njegovo vrijeme, iako *iša* zapravo ne potječe od *iš*, nego od *enaš*, koji je postao *eneš* (kao *gevar* koji je postao *gever*), dajući množinu *anašim*, kao i ženski oblik *inša*, koji je postao *iša*. Riječ *iš*, međutim, sačuvana je u izvornom obliku.

Sad, mada sam na ovim stranicama općenito spreman istražiti svaki izvor kako bih pronašao povijest neke riječi, malo me uhvatila nervoza od toga da s ovime krenem dalje. Morao sam predstaviti "nevjerojatnu" etimologiju, i čini se, da je ona u suprotnosti s retkom iz Tore! I iz razgovora s prijateljima, imao sam osjećaj da moji "suvremeni" komentatori neće to prekinuti.

Zato sam osjetio olakšanje kada sam otkrio da je Radak u svom Sefer HaShorashim (pod pojmom אנש) napisao da:

ואפשר שתהיה אשה מזה השרש והדגש לחסרון הנו"ן והראוי אנשה

"I moguće je da je *iša* iz tog korijena (אנש), a *dageš* dolazi zbog ispuštenog *nun*, te pravilno glasi אנשה." Dakle, imamo jedan rani gramatički dokaz. (Usput, nisam siguran da je Radak bio prvi koji je iznio teoriju o - אנש on je bio samo najstarije što sam mogao naći. Ako netko ima bilo kakve druge izvore, bilo bi mi drago da ih vidim.) No, ovo ipak ne zadovoljava u potpunosti ovaj problem. Rašijev gore navedeni citat iz midraša i dalje stoji - ne bismo li trebali iz ovog retka ponešto naučiti o ulozi hebrejskog jezika?

Pogledajmo malo поближе ono što je Raši napisao:

nastavak na strani 14

(nastavak s 13. strane) **David Curwin: Balashon, detektiv za hebrejski jezik iš i iša**

לשון נופל על לשון. מכאן שנברא העולם בלשון הקודש

Većina engleskih prijevoda Rašija implicira da se on poziva na etimološkom povezanosti *iš* i *iša*. Na primjer, stranica tachash.org to prevodi kao:

[Riječi **איש** [imaju isti korijen. Iz toga [izvodimo] da je svijet stvoren Svetim jezikom.

Jedna druga stranica ima sličan prijevod:

Jedan se izraz podudara s drugim [tj., riječi **איש** i riječi **אִשָּׁה** imaju isti korijen]. Iz toga proizlazi da je svijet stvoren Svetim jezikom.

Međutim, to nisu precizni prijevodi Rašijevog jezika. On ne kaže da su riječi od korijena – on kaže "*lašon nofel al lašon*" - što znači igra riječima ili dosjetka (doslovno "jedan izraz pada na drugi izraz"). Ovaj pojam nalazimo u povezanom midrašu u Berešit Raba (31,8). Midraš kazuje da je B-g rekao Mošeu da napravi *seraf* (*Bamidbar* 21,8). Moše je, međutim, načinio bakrenu zmiju u **נחש** - načinio *nahaš* *nehošet* (21,9). Razlog zašto je tako učinio bio je *lašon nofel al lašon* - riječi *nahaš* i *nehošet* slične su jedna drugoj. I ovdje midraš iz ovoga uči da je svijet stvoren na hebrejskom.

Ja mislim tko nitko tko pročita taj midraš neće pretpostaviti da su *nahaš* i *nehošet* etimološki povezani. Pa možda i ovdje, na temelju *lašon nofel al lašon*, ne trebamo pretpostaviti da su *iš* i *iša* etimološki povezani.

Mislim da je ovu stvar dobro objasnio rabi Yitzchak Arama, pisac *Akedat Yitzhak* (*poglavlje* 8). On tamo piše da *iš* i *iša* nemaju isti korijen. On *iš* povezuje sa snagom, ali začudo ne iznosi etimologiju za *iša*. On odvaja *iš* i *iša* od drugih životinja gdje se ženka označava sa sufiksom *he*, kao što je kod *par* "bika" i *para* - **פרה** "krave", *keves* - **כבש** "janje" i *kivsa* - **כבשה** "ovca", i još mnogo drugih. (Ovo je suprotno Chizkuni u 2,23 koji piše da su ljudi jedina vrsta kojoj pojam za muško i žensko dolaze od istog korijena. Ka-

ko je propustio brojne primjere gdje se oni pojavljuju, nije mi jasno).

On tada ističe nešto vrlo važno o konceptu *lašon nofel al lašon*. On navodi gore spomenuti Rašijev midraš, i piše:

ומהכרח להיות כוונתם ז"ל מה שאמרנו שאל"כ מאי קאמרי שהוא לשון נופל על לשון והלא לשון אחד ממש הוא כמו פר ופרה כבש וכבשה

"A ovo mora da je bila njihova namjera (kada su pisali midraš), kao što smo bili rekli (da riječi dolaze iz različitih korijena). Jer ukoliko nije, što onda znači, '*lašon nofel al lašon*' - jer to je samo jedan *lašon* (izraz), kao što su *par* i *para*, *keves* i *kivsa*?"

Dakle, iz čitanja *Akedat Jichak* (što mislim da vrlo logično), midraš i Raši zapravo podržavaju ideju da *iš* i *iša* nisu etimološki povezani.

Jedna me druga stvar smeta u vezi ovog midraša. Ne samo da kažem da je svijet stvoren na hebrejskom, već dokaz iz tog retka koristi da dokazuje da je Tora je dana na hebrejskom:

Iz ovoga učimo da je Tora je dana na hebrejskom. R. Pinhas i R. Hilkiya u ime R. Simona: Baš kao što Tora je dana na hebrejskom, tako je i svijet stvoren na hebrejskom. Jeste li ikada čuli *gini ginia*, *anthrope anthropia*, *gavra gavreta*? Umjesto *iš* i *iša*. Zašto je to tako? Jer to su riječi slične po zvučnosti (*lašon nofel al lašon*).

Ovaj midraš pokazuje kako u grčkim i aramejskim riječi za muško i žensko nisu ni na koji način povezane – u grčkom ne postoje riječi *gini* i *anthropia*, niti u aramejskom *gavreta*.

Ali zašto bi uopće netko pretpostavio da je Tora napisana na nekom drugom jeziku? Mislim da moramo obratiti pažnju na jezički pluralizam s kojim su se Židovi susreli u zemlji Izraela u vrijeme midraša (R. Simon je živio u 3. stoljeću u Lodu.) I grčki i aramejski predstavljali su ozbiljan izazov hebrejskom ne samo kao dijalekt, već i u vjerskom smislu. Aramejski i grčki prijevodi Tore bili su vrlo popularni, i nalazimo brojna

dopuštenja u Židovskom zakonu da se moli na drugim jezicima. Primjer koliko daleko je taj trend bio uznapredovao može se vidjeti u sljedećem midrašu (*Sifrei Devarim* 343):

ויאמר, ה' מסיני בא" (דברים לג, ב) - כשנגלה הקדוש ברוך הוא ליתן תורה לישראל, לא בלשון אחד נגלה, אלא בארבעה לשונות: זה לשון עברי - "ויאמר, ה' מסיני בא" = "זרח משעיר למו" - זה לשון רומי [= לטינית]. "הופיע מהר פארן" - זה לשון ערבי. "ואתה מרבבות קדש" - זה לשון ארמי.

"Vječni dođe sa Sinaja, On zasja nad njima sa Seira, On se pokaza s brda Paran, i dođe iz Rivevot Kodeša" (*Devarim* 33,2)

Kad je Sveti dao Toru Izraelu, on se nije otkrio na jednom jeziku, već na četiri:

"Vječni dođe sa Sinaja" - to je hebrejski.

"On je zasjala na njih iz Seira" - to je rimski (Seir je Edom, koji se poistovjećuje s Rimom Ovo je vjerovatno latinski, iako neki kažu da se odnosi na grčki).

"On se pokazao s brda Paran" - to je arapski (Jišmael, od kojeg porijeklo vuku Arapi, je živio u Paranu)

"I dođe iz Rivevot Kodeša" - to je aramejski (riječ za dođe, *ata*, je aramejski)

Upravo zbog ovoga R. Simon je imao potrebu istaknuti da je Tora dana na hebrejskom. Siguran sam da većina Židovi iz tog vremena znala da Moše nije govorio aramejski ili grčki. No, poruka je da se igra riječi može uistinu shvatiti samo na izvornom jeziku. Nešto se uvijek izgubi u prijevodu. Igre riječima, unatoč tomu što su "najniži oblik humora", su unutarnje šale jezika, koje omogućuju istinsku vezu između pisca i čitatelja.

Odrastao sam u obitelji u kojoj smo stalno igrali igre riječima - neke od njih su bile stvarno loše šale. I danas ih još volim. Dakle, koliko mi god teško bilo odustati od toga da je prva citirana rečenicu koju je izrekao čovjeka etimološka, ja me više oduševljava što je vidim kao vrstu igre riječima... ■

Haftara za Berešit

(Ješajahu 42,5-21)

Ovo tjedna haftara otpočinje izjavom „Vječnog B-ga, koji je stvorio nebesa i razastro ih, koji je ustanovio kopno i dao da iz njega rađa urod.“ Ovo nas podsjeća na odjeljak Tore koji pripovijeda o stvaranju svijeta u šest dana.

B-g govori proroku

Izaiji, podsjećajući ga na njegovu svrhu života i obaveze, a to je poticanje Židovskog naroda da ponovo bude svjetlo narodima, „da otvori oči slijepima, da izvede zatvorenike iz tamnice; one koji sjede u tami iz kaznionice.“

Proročanstvo se nastavlja s razmatranjem ko-

načnog izbaavljenja i pjesmom koju će sve stvoreno pjevati B-gu u taj dan. B-g obećaje kazniti sve narode koji su progonili Izrael dok je bio u izgnanstvu. Prorok uz to kori Izrael zbog njihovih grešnih putova, ali ih uvjerava da će se vratiti ispravnom putu i biti izbavljeni. ■

“...B-g podsjeća proroka Izaiju, na njegovu svrhu života i obaveze, a to je poticanje Židovskog naroda da ponovo bude svjetlo narodima.”

Halahlčka satnica (za grad Zagreb)

Datum	Alot Hašahar	Najranije Talit	Nec Hahama	Najkasnije Š'ma	Zman Tefila	Hacot	Minha Gedola	Minha Ketana	Plag Haminha	Šekia	Cet Hahavim
šabat 10. 10. 2015.	5:37	6:11	7:05	9:54	10:50	12:43	13:11	16:00	17:10	18:20	19:02

Iz domaćeg tiska

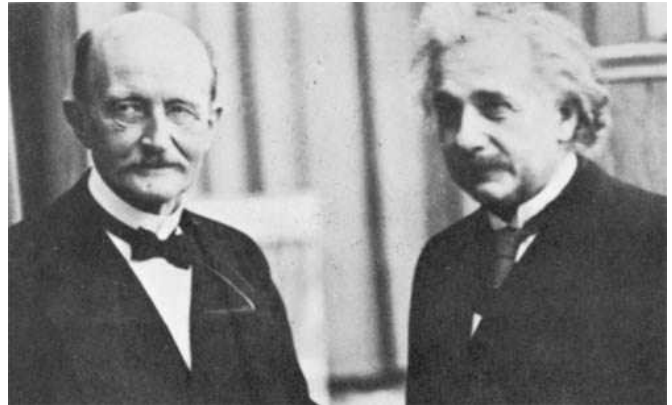
NA DANAŠNJI DAN:

Umro Max Planck, njemački fizičar

MojZagreb 4.10.2015.

Max Planck bio je njemački fizičar, kojeg se smatra osnivačem kvantne teorije, za koju je dobio Nobelovu nagradu za fiziku 1918. godine. Za vrijeme nacističkog režima,

bio je napadan što nastavlja učiti Einsteinovu teoriju, pa su ga i nazvali 'bijeli židov'. U toku Drugog svjetskog rata preselio se iz Berlina u mirnije seoske krajeve. Nakon rata se preselio u Göttingen, gdje je i umro 4. listopada 1947. ■

KNJIŽEVNOST

Večeras u Zagrebu gostuje portugalski pisac Afonso Cruz

Najboljeknjige.com 6.10.2015.

Slikar Oskar Kokoschka bio je toliko zaljubljen u Almu Mahler da je, po završetku njihove veze, dao izraditi lutku u prirodnoj veličini i sa svim pojednostojnostima koje su pripadale tijelu njegove voljene. Daleko od toga da bi skrivao svoju strast, Kokoschka je vodio lutku u šetnju gradom i u operu. Zasi-

tišvi je se, jednoga dana razbio joj je bocu crnoga vina o glavu i bacio je u smeće.

Protagonist romana „Kokoschkina lutka“ je Isaac Dresner, Židov koji je počeo šepati na lijevu nogu opterećen sjećanjem na pogibiju najboljeg prijatelja u Drugom svjetskom ratu. Čitatelj se

također upozna s Bonifazom Vogelom, vlasnikom prodavaonice ptica, Tsilijom Kacev, ortodoksnom Židovkom koja dobiva stigme, i Zsigmondom Vargom, milijunašem koji želi izvagati ljudsku dušu vagon. U priči prožetoj glazbom pojavljuju se još poraženi pjesnik, sama Kokoschkina lutka te gitarist za kojega se ljudi dijele

na kategorije koje odgovaraju gitarskim akordima...

Autora ovoga romana, portugalskog književnika Afonsa Cruza, koji je za "Kokoschkinu lutku" dobio nagradu Europske unije za književnost 2012. godine, domaća publika imat će prilike upoznati večeras na festivalu Europea U Dvorištu...■

NAPETOST RASTE:

Židov ranio četiri osobe, izraelske Arape i Palestince, u Dimoni

Nacional 9.10.2015.

Četiri osobe, izraelske Arape i Palestince, u petak je nožem ranio židov u Dimoni, na jugu Izraela, koji je uhićen, priopćila je policija, a napad je oštro osudio izraelski premijer Benjamin Netanyahu.

Ovo je prvi napad židova na izraelske Arape i na Palestince nožem otkako je u subotu počeo val sličnih napada na

Izraelce. Izraelska policija izvijestila je o četvorici ranjenih "Arapa", naziv koji se odnosi na izraelske Arape i na Palestince.

Izraelski Arapi potomci su Palestinaca koji su 1948., kada je stvoren Izrael, ostali na svojoj zemlji. Imaju izraelsko državljanstvo i čine 17,5 posto izraelskog stanovništva. No deseci tisuća Palestinaca rade u Izraelu, uglavnom na

gradilištima.

Izraelski premijer Benjamin Netanyahu "oštro je osudio" napad nožem i poručio "Pravosuđe će procesuirati svakoga tko pribjegava nasilju i krši zakon, bez obzira na kojoj se strani nalazi", priopćeno je iz njegova ureda.

Velika zajednica izraelskih Arapa počela je ovih dana organizirati skupove potpore

Palestincima dok se na Zapadnoj obali, palestinskom teritoriju koji je Izrael okupirao i u istočnom Jeruzalemu, palestinskom dijelu Jeruzalema koji je Izrael anektirao, širi nasilje.

U devet napada hladnim oružjem koje su od 3. listopada uglavnom izveli mladi Palestinci, poginula su dva, a ranjeno je 13 Izraelaca ili židova. Četvorica osumnjičena za napad su ubijena. ■